

3. Проект закону «Про судово-медичну експертну діяльність» URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/JH1LT68A.html (станом на 10.05. 2022 р.)
4. Профессиональная преступность: прошлое и современность / Гуров А.И. : Юрид. Лит., 1990. 304 с.
5. Судова медицина/ заг. ред. В.Д. Мішалов, Т.В. Хохолева, В.Т. Бачинський, В.В. Войченко, Г.Ф. Кривда, Є.Я. Костенко Київ, 2018.575 с. [+167 іл.]

L. Kryvda. Problems of appointment and conduct of forensic medical examinations. – Article.

Summary. *The article analyzes the need to use special knowledge, forensic medical knowledge. Forensic medicine and forensic science historically have the same purpose specified in Art. 2 of the Criminal Procedure Code of Ukraine: to ensure a quick, complete and impartial investigation and trial so that everyone who has committed a criminal offense is brought to justice as he is guilty, and an innocent person is not unreasonably accused and brought to criminal responsibility. Further study of this problem opens up new ways to optimize cognitive activity in the investigation, disclosure and prevention of all forms and types of criminal activity.*

Key words: *forensic medicine, special knowledge, forensic medical examination, examination, forensic examination.*

Л. Р. Кривда. Проблемы назначения и проведения судебно-медицинских экспертиз. – Статья.

Аннотация. *В статье анализируется необходимость использования специальных знаний, судебно-медицинских знаний. Судебная медицина и криминалистика исторически имеют одинаковую цель, указанную в ст. 2 Уголовно-процессуального кодекса Украины: обеспечение быстрого, полного и беспристрастного расследования и судебного разбирательства с тем, чтобы каждый, кто совершил уголовное правонарушение, был привлечен к ответственности по мере своей вины, а невиновное лицо не было безосновательно обвиняемое и привлечение к уголовной ответственности. Дальнейшее исследование указанной проблемы открывает новые пути к оптимизации познавательной деятельности в расследовании, раскрытии и профилактике всех форм и видов преступной деятельности.*

Ключевые слова: *судебная медицина, специальные знания, судебно-медицинская экспертиза, экспертиза, судебная экспертиза.*

УДК 342.4:351.86

М. В. Логінова

*викладач кафедри цивільного права та процесу
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ
м. Дніпро, Україна*

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ОРГАНІВ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ОБОРОНИ ЯК ФАКТОРУ ПРОТИДІЇ РОСІЙСЬКІЙ ЗАГРОЗИ

Анотація. *Питання розвитку територіальної оборони, організації руху опору та відповідної підготовки громадян до національного спротиву потребує додаткового вивчення та відповідного правового врегулювання. Залучення всього населення України до захисту рідної землі, свого краю, своєї сім'ї є невід'ємною складовою всеохоплюючої оборони держави. Встановлені основні можливості залучення інститутів громадянського суспільства до вирішення проблеми забезпечення національної безпеки.*

Ключові слова: *національна безпека, територіальна оборона, національний спротив, зброя, фінансування, штаб, повномасштабне вторгнення, безпека, оборона.*

Постановка проблеми. Сьогодні вперше з часів Другої світової війни вже незалежна Україна зіткнулася з повномасштабною війною, яку розпочала Російська Федерація. Здавалося, що людство зробило необхідні висновки, проте гіркий досвід показує, що історія нічому не навчила країну-агресора. Україна наразі перетворилася на поле битви, перемога в якій нашої Батьківщини є тільки питанням часу. Виклики сьогодення вимагають пошуку нових шляхів для їх вирішення, адже проблеми, з якими сьогодні зіткнулися українці, є новими для нас. Зокрема, російське вторгнення призвело до суттєвих змін в сфері безпеки й оборони. Для боротьби з російською агресією в Україні було створено територіальну

оборону, яка є складовою національного спротиву. Потреба аналізу переваг та недоліків зазначеного підрозділу і складає актуальність нашого дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням займалися і займаються сьогодні наступні вчені: В. П. Горбуліна, В. Б. Авер'янова, О. П. Григова, Ю. П. Битяка, Є. Є. Дмитренко, О. І. Затирайко, І. С. Романченко, О. І. Кузьмука, В. П. Шкідченко тощо. Незважаючи на те, що питанню формування територіальної оборони науковцями вже приділено достатньо уваги, з початком війни воно отримало новий поштовх, що й складає необхідність подальших досліджень.

Метою статті є аналіз діяльності, нормативно-правового забезпечення та окремих проблем територіальної оборони, як фактору посилення обороноздатності України.

Виклад основного матеріалу. З початку повномасштабного вторгнення в нашу державу стало очевидним, що для ефективної протидії окупантам нам слід скоординувати сили безпеки і оборони України не лише на державному рівні, а й на обласному, районному та міському. Для цього зазначені сили безпеки та оборони різновідомчого підпорядкування в особливий період функціонально об'єдналися як на державному, так і на регіональному рівнях. Частиною цієї стратегії й стало створення територіальної оборони. Ситуація, що склалася навесні 2014 р. вимагала рішучих дій влади щодо організації оборони держави. Спочатку планувалося створення 27-ми батальйонів територіальної оборони, зокрема 5 – у Луганській та Донецькій областях. Наразі ж, коли Російська Федерація повномасштабно вторглася на територію нашої держави, потреба в підрозділах територіальної оборони значно зросла [2; 3].

Законом України «Про основи національного спротиву» від 19.02.2022 визначено що територіальна оборона – це система загальнодержавних, воєнних і спеціальних заходів, що здійснюються у мирний час та в особливий період з метою протидії воєнним загрозам, а також для надання допомоги у захисті населення, територій, навколишнього природного середовища та майна від надзвичайних ситуацій [7].

Проаналізувавши підходи до організації територіальної оборони в деяких інших країнах світу, ми дійшли висновку, що на її формування впливають наступні фактори:

- 1) рівень загроз національній безпеці у воєнній сфері;
- 2) боездатність збройних сил та їх потенційні можливості забезпечити оборону держави;
- 3) наявність, склад і рівень готовності військових формувань та правоохоронних органів до підтримки правопорядку в державі в особливий період;
- 4) стан воєнно-політичної обстановки в державі й наявність етнічних, міжконфесійних, расових та інших проблем, які можуть загострюватися в ході агресії.

Дослідження нормативно-правових актів демонструють, що склад умов і чинників, які впливають на застосування військ, загалом для різних умов залишатиметься незмінним. Змінитися може тільки зміст цих умов і чинників. Саме це й буде характеризувати різний ступінь впливу умов на застосування територіальної оборони: завдання, форми застосування, способи дій тощо [1].

Принагідно зазначити, що основу добровольчих формувань територіальних громад повинні складати громадяни України, які пройшли військову службу у Збройних Силах України та/або службу в інших військових формуваннях та правоохоронних органах. Можливість вступу правоохоронців до територіальної оборони є позитивним фактором, адже вони мають підвищену професійну, фізичну та спеціальну підготовку і здатні успішно виконувати окремі завдання. В умовах війни навіть раптове виникнення надзвичайних ситуацій не поставить поліцейського у складне становище. До того ж правоохоронці можуть поділитися своїм досвідом з новачками.

Слід звернути увагу й на те, що до складу таких підрозділів мають бути зараховані патріотично налаштовані особи, які усвідомлюють складність та особливий характер ситуації, у якій перебуває Україна, неминучість залучення населення до вирішення завдань безпеки й оборони країни, регіону, області і населеного пункту мешкання. Відбором таких кандидатів мають займатися військові комісаріати у співпраці з місцевими органами влади та самоврядування.

Як запевняють чимало фахівців, найбільш досконалою можна назвати систему територіальної оборони Республіки Польща. На законодавчому рівні у ній закріплено такі основні завдання територіальної оборони: підготовка оборони держави на місцевому рівні на основі цивільної інфраструктури; підтримка угруповань військ (сухопутні війська, військово-морські сили та сили спеціального призначення) в районах спільних операцій; проведення протидиверсійних заходів; підтримка спеціальних служб у ситуаціях, що загрожують національній безпеці; виконання завдань, пов'язаних з участю сил територіальної оборони у боротьбі зі стихійними лихами та ліквідацією їх наслідків; захист власності та охорона життя

людей [5]. Як бачимо, перелік завдань досить розгалужений, а їх виконання потребує високого рівня підготовки виконавців.

Не можемо не відзначити, що безпека громадян, користування і контроль над зброєю також є наразі нагальними питаннями. Згідно законодавства за громадянами, що вступають до територіальної оборони, має бути закріплена вогнепальна зброя, однак хочемо закцентувати увагу на тому, що це може негативно вплинути на криміногенну ситуацію в країні. На цьому фоні вважаємо необхідним посилити кримінальну відповідальність за використання зброї не законослухняними громадянами України, адже як показав час, за роки війни на Сході України кількість зброї в незаконному обігу практично неможливо перерахувати. Бойові дії на Донбасі переконливо довели, що в населення знаходиться в незаконній власності й зберігається досить велика кількість різноманітної зброї, яку можна використовувати як бойову, зокрема вогнепальна.

Вважаємо за необхідне зазначити, що зброя, що перебуває у використанні територіальної оборони, переважно зберігається або вдома або у спеціально обладнаному приміщенні за місцем дислокації штабу. На наш погляд, це є перевагою, адже дає змогу підтримувати високий ступінь готовності до дій та оперативно реагувати на зміни обстановки. Однак оскільки оборонівці мають змогу зберігати зброю вдома, не треба забувати про існуючі ризики.

З метою посилення контролю за обігом вогнепальної зброї вважаємо необхідним закріпити в законодавстві чіткі вимоги щодо кандидатів на вступ до територіальної оборони щодо володіння навичками застосування та використання вогнепальної зброї. Безперечно, в період воєнного часу тривала процедура відбору кандидатів не може мати місця, адже будь-яке затягування може призвести до масштабних негативних наслідків. В воєнний час зазначена процедура має бути спрощеною. Натомість хочемо запропонувати комплексні навчання з початкової військової підготовки, на яких кожен зможе засвоїти ази військової справи та поведіння з вогнепальною зброєю. Для проведення таких навчань, на нашу думку, доцільним буде залучення найбільш підготовлених військовослужбовців Збройних Сил України.

Як зазначає заступниця міністра оборони України Ганна Маляр, наразі проблеми нестачі зброї для територіальної оборони в Україні немає, однак є проблема логістичного забезпечення нею. Зброєю потрібно доставляти зі складів у відповідне місце. У зв'язку з бойовими діями на різних територіях України це видається ускладненим. До того ж, не скрізь на момент повномасштабного вторгнення були створені місця для тримання зброї – склади. Отож, удосконалення системи логістичного забезпечення ЗСУ є одним з ключових показників воєнно-економічної безпеки поряд з показниками рівня фінансування потреб оборони.

Якщо говорити про можливість вступу до територіальної оборони жінок, то закон не містить прямих дозволів чи заборон. Виходячи з цього, якщо жінка висловлює бажання, то добровільно, за контрактом, вона може бути зарахована до лав територіальної оборони. Вважаємо вищевказане суттєвим кроком на шляху до забезпечення принципу гендерної рівності в нашій державі.

Треба сказати, що позитивною характеристикою служби в територіальній обороні є несення служби поруч з домом. З огляду на бойову обстановку за місцем розташування штабу, графік чергувань, оборонівці мають можливість перебувати вдома у вільний від служби час. При цьому має враховуватися наявність групи швидкого реагування, яка постійно перебуватиме за місцем дислокації підрозділу. Ще однією перевагою є те, що всі військові гарантовано отримують грошове забезпечення відповідно до штатного розкладу.

Військові також отримують право на безкоштовну медичну допомогу у військово-медичних закладах охорони здоров'я. Тероборонівці, що зазнали поранення, контузії чи іншого ушкодження здоров'я, мають право на безоплатне лікування, медичну реабілітацію та інше. Медична допомога надається закладами охорони здоров'я невідкладно.

Негативним є той факт, що військовослужбовці територіальної оборони переважно не володіють знаннями законодавства, що регламентує їхню діяльність. Це, в свою чергу, може призвести до перевищення наданих їм повноважень. Очевидно, незнання населенням вищевказаних норм дозволяє окремим військовослужбовцям залякувати громадян, погрожуючи їм притягненням до відповідальності, а також використовувати у своїй діяльності незаконні методи. У мирний час доцільним вбачаємо організацію для тероборонівців навчань основам законодавства. У контексті територіальної оборони принцип законності та верховенства права мають суттєве значення, оскільки проявляється у діяльності суб'єктів, які реалізують передбачені цим явищем заходи. Відповідно до вказаних засад останні мають провадити свою

діяльність виключно в рамках правового поля із дотриманням вимог, встановлених чинним законодавством, не відступаючи від нормативних правил.

Будь-яка норма законодавства потребує механізму її реалізації на практиці. Чи не найбільш суттєвим є питання фінансування територіальної оборони. Так, військовослужбовці потребують сучасної техніки, зброї, зручної форми, якісних бронезилетів. Також важливою є банально наявність транспорту для переміщення тероборонівців, принаймні до місця несення служби, на блокпости. Зараз кожен, де б він не знаходився, повинен допомагати Україні наблизитися до перемоги. Не можна не відзначити українських волонтерів, які роблять практично неможливе – відповідають на запити різного характеру та задовольняють багато потреб. Статтею 23 Закону України «Про основи національного спротиву» закріплено, що потреби територіальної оборони фінансуються за рахунок і в межах коштів Державного бюджету України, місцевих бюджетів, а також з інших не заборонених законодавством України джерел [7]. Проблемним аспектом наразі є не стільки нестача коштів, скільки ймовірність їх нецільового використання. Схиляємося до думки, що цілком можливим є розпорощення ресурсів та зусиль. Навіть за умови розподілення виділених коштів між командуванням, регіональними управліннями й усіма бригадами і батальйонами сил територіальної оборони, існуватиме ймовірність того, що бажаного результату не буде досягнуто.

Хотілося б також сказати, що не останнє місце займає взаємодія та координація між суб'єктами територіальної оборони. Експерти зазначають, що до головних причин, що згубно впливають на процес формування воєнної організації, слід відносити наступні:

- наявність певних правових розбіжностей в українському законодавстві, що породжують плутанину під час визначення функцій, завдань та повноважень структурних ланок;
- незадовільна координація та взаємоузгодженість дій компонентів системи оборони;
- недостатньо чітке управління в сфері оборони [8].

Така взаємодія повинна бути зосереджена на реалізації заходів із підготовки та ведення територіальної оборони. Водночас підготовка територіальної оборони є складовою частиною підготовки держави до оборони та є важливою не тільки в воєнний час, а й у мирний період [6].

Висновки. Отже, підрозділи територіальної оборони формуються з метою виконання завдань щодо оборони населених пунктів, важливих місцевих і військових об'єктів, районів територій у загальній системі оборони ЗСУ. Вони мають бути забезпеченими необхідним озброєнням, технікою. Та ситуація, в якій опинилась Україна, потребує нових методів та підходів до підготовки особового складу «силових» структур, як у складі підрозділів, так і в самостійній діяльності. Вищезазначене дозволяє реально окреслити коло надзвичайно важливих першочергових проблемних питань, які підлягають нагальному вирішенню, а також дозволяє утвердитися в тому, що удосконалення системи спеціальної підготовки частин (підрозділів) територіальної оборони в повній мірі сприятиме розвитку боєздатності сектору безпеки і оборони в цілому. Створення територіальної оборони має важливе значення для захисту України від російської агресії.

ЛІТЕРАТУРА

1. Стратегія воєнної безпеки України, Указ Президента України № 121/2021 від 25.03.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/121/2021#n15>.
2. В областях створюються батальйони територіальної оборони. Міністерство оборони України. 30.04.2014 р. URL: <http://www.mil.gov.ua/news/2014/04/30/v-oblastyah-stvoryuyutsya-bataljoni-teritorialnoi-oboroni/>
3. В Україні створюються батальйони територіальної оборони. Прес-служба Президента України. 30.04.2014 р. URL: <http://www.president.gov.ua/news/30325.html>
4. Про оборону України: Закон України від 1992. № 9. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1932-12>. (дата звернення: 27.05.2022).
5. Нормативно-правовий акт Республіки Польща. URL: <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/> (дата звернення: 27.05.2022).
6. Плішкін В.М. Теорія управління органами внутрішніх справ : підручник. К. : НАВСУ, 1999. 702 с.
7. Про основи національного спротиву : Закон України від 19.02.2022 № 1702-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1702-20#Text> (дата звернення 27.05.2022).

M. Loginova. Some aspects of formation of territorial defense bodies as a factor of countering the Russian threat. – Article.

Summary. The issues of development of territorial defense, organization of the resistance movement and appropriate preparation of citizens for national resistance need additional study and appropriate legal regulation. Involving the entire population of Ukraine in the protection of their homeland, their land, their family is an integral part of the comprehensive defense of the state. The main opportunities for involving civil society institutions in solving the problem of national security have been identified.

Key words: national security, territorial defense, national resistance, weapons, financing, headquarters, full-scale invasion, security, defense.

М. В. Логинова. Некоторые аспекты формирования органов территориальной обороны как фактора противодействия российской угрозе. – Статья.

Аннотация. Вопросы развития территориальной обороны, организации движения сопротивления и подготовки граждан к национальному сопротивлению требуют дополнительного изучения и соответствующего правового урегулирования. Вовлечение всего населения Украины в защиту родной земли, своего края, своей семьи является неотъемлемой составляющей всеобъемлющей обороны государства. Установлены основные возможности привлечения институтов гражданского общества к решению проблемы обеспечения национальной безопасности.

Ключевые слова: национальная безопасность, территориальная оборона, национальное сопротивление, оружие, финансирование, штаб, полномасштабное вторжение, безопасность, оборона.

УДК 343.1

О. О. Нагорна
старший лейтенант поліції,
старший викладач кафедри цивільного права та процесу
факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ
м. Дніпро, Україна

ПІДСТАВИ ЗВІЛЬНЕННЯ З ЛАВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Анотація. У статті здійснено аналіз чинного законодавства що регулює питання звільнення зі служби в Національній поліції України. Встановлено та наведено підстави для звільнення та їх характерні особливості.

Ключові слова: поліція, звільнення, підстави, проходження служби.

Вступ. Незважаючи на те, що відповідно до Закону України «Про державну службу», поліцейські є державними службовцями, однак регулювання їх професійної та службової діяльності здійснюється з урахуванням відповідних характерних особливостей. Проходження служби в лавах Національної поліції України характеризується великою кількістю специфічних рис на кожному етапі професійної діяльності починаючи зі вступу на службу, закінчуючи звільненням. Це в першу чергу пов'язано з існуванням великої законодавчої бази, яка регулює службу в поліції. Таким чином на поліцейських у ході проходження служби поширюється дія Закону України «Про національну поліцію», Закону України «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України», Закону України «Про державну службу», Кодексу законів про працю України та чисельної кількості відомчих нормативно-правових актів.

Мета дослідження. Аналіз чинного законодавства, що регулює питання проходження служби в Національній поліції та встановлення підстав звільнення зі служби, їх характерних умов та особливостей.

Виклад основного матеріалу. Питання підстав звільнення з лав Національної поліції України має своє законодавче закріплення у нормах статті 77 Закону України «Про Національну поліцію». У відповідності до чинників, що зумовлюють звільнення їх можна умовно поділити на три групи.